

latos kérdést vet fel, amelynek jövő megoldása pedagógiai és iskolai szempontból fontosnak mutatkozik. Ilyenek: Mennyire kellene és lehetne a tanulóegyesületek tevékenységét az iskolai (tantervi) munkába bevonni? Mely egyesületek legértékesebbek? Iskolánként legfeljebb hány egyesület működhet? Mily elvek szerint bírálható el valamely egyesület fenntartása, ki illetékes engedélyezésére, elhelyezésére? Melyek legyenek a tagság feltételei és ki hivatott ezeknek megállapítására? Stb. A 3½ lapra terjedő irodalom, bár csupán az 1928—33. évi időszakra szorítkozik, mutatja, hogy odaát milyen buzgón és széles körben foglalkoznak a szóbanforgó intézménnyel.

Vázlatos ismertetésünket nem fejezhetjük be anélkül, hogy e felette tanulságos füzettel kapcsolatban legalább futólag meg ne emlékezzünk a mi *önképzőkörainkről*, erről a magyar talajból kinőtt, eredeti és több mint évszázados multa visszatekintő intézményről, amely — érzésünk szerint — sem az iskola, sem a nyilvánosság részéről nem tapasztal megérdemelt megbecsülést, hiszen még hivatott, önálló feldolgozásban sem részesült. Az amerikai példa talán ösztönzésül szolgálhatna arra, hogy ez a monográfia a minisztérium erkölcsi és anyagi támogatásával Társaságunk vezetése mellett létrejöjjön. Most talán még meg lehetne szerezni és *menteni* az elszakított területekre vonatkozó, kétszeresen értékes adatokat is.

3. Az *Office*-hoz 1934. szeptember 15-ig 1727 magisteri (képesítő) és doktori értekezést küldtek be, az utóbbiak (számszerint 797) nyomtatásban is megjelentek és kölcsönvételre rendelkezésre állanak. Füzetünk szakok szerint részletezve sorolja fel betűrendben ezeknek a tanulmányoknak teljes címeit, betűrendben s folytatólag tárgy, szerző és intézmény szerint, ami az eligazodást nagyban megkönnyíti. Hogy az olvasót némileg tájékoztassuk a tartalomról, illetőleg arról az arányról, amellyel a különböző pedagógiai tényezőket feldolgozták, a következőkben csökkenő sorrendben említünk néhány fontosabb címszót, a rájuk vonatkozó értekezések számát zárójelbe közé iktatjuk: Pszichológia (80), tesztek és mértékek (46), történelem (35), iskolai közgazgatás (25), módszerek (22), egészségre való nevelés (21), tanítóképzés (20+4), angol nyelv (19), gyermektanulmány (14), iskolaépületek (13), vallásos nevelés (12), testnevelés (6), nemzetköziség (3), rádió (2). A teljesség kedvéért az egyes csoportok végén utalások vannak a rokon vagy kapcsolatos tényezőkre. Úgy véljük, hogy az úgynevezett csak javára szolgálna, ha időnként nálunk is közölnék a pedagógia körébe vágó doktori értekezések lajstromát. *kf.*

Arno Förtsch: Freies Werkschaffen und Gestaltungstypen. Hermann Böhlau Nachfolger. Weimar, 1933.

A jénai kísérleti munkának egyik értékes hajtása ez a mű. Az egyetemhez csatolt pedagógiai kutató intézet a gyermeki típusok felismeréséhez keresi az utakat. Förtsch munkája újabb adalék a több oldalról megalapozott, valóban nagyszabású építményhez.

Förtsch az alkotó gyermek típusait állapítja meg s ugyanakkor, amikor a gyermeklélektan területén mozog, az eredményeket leszűri a pedagógia számára is. Bár nem életbevágóan jelentős ez a típusbeosztás a gyermekek jellem-

alakulatának felismerésében, továbbá rendkívüli pedagógiai felismeréseket sem rejtenek magukban e mű eredményei, mégis igen értékes munka.

Ennek a műnek s az intézet hasonló irányú munkáinak nagy értéke ugyanis abban rejlik, hogy a gyermeki lelket nem a laboratórium mesterséges légkörében vizsgálják, hanem természetes, mindennapi környezetében. Amellett az osztálytanító megfigyelési lehetőségeit messze túlszárnyalja a jénai iskola tanítójának munkalehetősége. Mert egészen szokatlan a szabadságnak az a foka, melyet a Jena-Plan szerint általában, különösen pedig ezeken a megfigyelések alapjául szolgáló munkadélutánokon a tanulók elérnek.

Förtsch ilyen körülmények közt végezte nyolc éven keresztül szigorúan tudományos munkáját. Fáradságot nem kímélve, az egyes gyermekek jellemrajzát a szülő, a csoportvezető tanító s a gyermek saját véleményével kerekíti ki.

Lélektani megállapításából három típus rajzolódik ki: az esztétikus, a technikus és a technikus-esztétikus típus. Pedagógiai következtetései egyrészt általánosak, másrészt az egyes típusokra vonatkoznak. Mindenekelőtt utasításokat adnak az egészséges munkalétkör megteremtésére. A tanítónak eszerint a legkezdetlegesebb alkotásban is tisztelettel kell az alkotás iránt viselkednie; ezt a mai tanítónemzedéknek még meg kell tanulnia. Az első iskolai években a szó szoros értelmében vett teljesen szabad próbálgatást, a 8—9. évtől kezdve a technikai fogások megtanítását tartja fontosnak. Az egyéniség kialakulásával a típusnak szabadabb tér és a tanító részéről megértő befolyásolás szükséges.

Az esztétikus típus pedagógiájáról a szerző a következőket mondja: A tanító ne befolyásolja saját elgondolásával és színválasztásával a gyermekeket a mű szépsége érdekében, mert „a belső alakítást nem lehet tanítani, s ha sablonizálni akarják, tönkremegy“. Tehát a kiindulásban a tanító segítése közvetett legyen, de a kivitelben váljon aktívvá, mivel ez a típus technikai szempontból meglehetősen gyámoltalan.

Fontosnak tartja továbbá, hogy a kötelező műhelyi oktatás mellett alkalmat adjanak a tanulók önkéntes műhelylátogatására és izlésüknek és hajlamaiknak megfelelő szabad alakító munkára. Ezek a „munkadélutánok“ a tanító lélektani és jellemkutató munkájának rendkívül segítségére vannak. A felsőbb csoportokban szükségesnek látja a típusonkénti munkacsoportok alakítását, a szematikus osztálytanítás mellőzését, amellett különös figyelmet fordít a gyenge vagy tehetséges, a lassan és gyorsan dolgozó gyermekekre.

Förtsch könyvének olvasása után úgy érezzük, hogy az alkotó kézimunka fejlődését s az alkotó gyermek jellegét jobban ismerjük, s amit tudunk róla, azt jobban és határozottabban tudjuk. *Nemesné Müller Márta.*

Le Bureau International d'Éducation en 1935—1936. A Bureau kiadványainak 51. száma. Genève, 1936. (24 l.)

A Bureau igazgatójának, Jean Piaget egyetemi tanárnak minden részletre kiterjedő beszámolója ennek az elsődrendű és páratlanul álló intézménynek folytatólagos megizmosodását, tevékenységének kiszélesítését, sikeres tel-